

ვინ არის მართალი?

1905

ჩვენში და რუსეთში ჯერაც არ გამოლეულა იმისთანა განათლებული, შავს რომ თეთრს უწოდებს და თეთრად მიაჩნია და თეთრი - შავად. საკვირველია ჩემთვის, ვგონებ რომ - შენთვისაც, ჩემო კარგო, მაგრამ არც კი უნდა გვიკვირდეს, დიად, არ გაგვიკვირდება, თუ იმ აზრს წავიმძღვარებთ წინ, რომ ყველას ერთნაირი საღი ტვინი და გრძნობა არ აქვს, ყველა ერთნაირს წრეში არ აღზრდილა, ერთს და იმავე პრინციპზე, და მტკიცედ არ დარწმუნებულა, რომ თვითეულ ჩვენგანის ბედნიერება მთელი ქვეყნის ბედნიერებასთან არის მჭიდროდ დაკავშირებული. აი, წორედ ამის გამო ხდება ეს ზნეობრივი და გონებრივი სიმახინჯე.

მაგალითისთვის შორს ნუ წავალთ, აიღეთ რომელიც გინდა ნომერი „მოსკოვის უწყებებისა“. გადიკითხეთ და თქვენ თითონ კარგად დარწმუნდებით, რა ჯურის, რა მიმართულების, რა ტვინის ხალხი კიდევ მრავლად მოიპოვება დალოცვილ რუსის ქვეყანაში.

ღმერთმა ჩვენ გვაშოროს ამისთანა ნასწავლები, ამგვარი ქვეყნის მეთაურნი. ამ ზემორე აღნიშნულ ჯურის განათლებულთ მტკიცედ სწამთ, ჯერ ერთი, ისა, რომ რუსეთი ძალიან და ძალიან ძლიერი სახელმწიფოა, - ისეა მოწყობილი მისი შინაური საქმეები, არაფერს ცვლილებას არ საჭიროებენ. - თუ ცვლილება რამ მოხდაო, თქვენი მტერი, დაიღუპება მთელი ქვეყანა. - ომი უნდა განვაგრძოთ იმ დრომდე, ვიდრე იაპონიას სრულად არ წავლეკავთ, არ შევმუსრავთო. - რაც შეიძლება მეტი მიწა-წყალი შევიძინოთ, მეტი ქვეყნები დავიპყრათ, დავიმორჩილოთ, მოვლა და მოწყობა ამ ქვეყნებისა კი ღმერთზე მივაგდოთო. რუსის ხიშტი, რუსის სალდათი ყოვლის შემძლებელია, გინდ მშიერი იყოს, გინდ მაძლარი, გინდ ნასწავლი, გინდ უსწავლი და სხვადასხვა.

რომელი ერთი ჩამოგითვალთ, ხოლო მოკლედ კი შემძლიან გამოვხატო მათი გონებრივი და ზნეობრივი ავლადებების ფორმულა: სნეულს ქვა მოუხარშეთ, ნახარში წვენი ახვრიპეთ, ქვა აკვნეტინეთ, - მორჩა და გათავდა, საღ-სალამათი დარჩებაო.. გესმით?.. მახლა!..

რატომ ჩემი დახავსებული-დაჟანგებული ხევსური არა ჰსჯის, არ იქრობს ასე, იმან ხომ წიგნის სახელიც არ იცის სწორედ და ყველა დაწერილს ქაღალდს „ატრატას“ ეძახის? მოვისმინოთ, ერთი მისი მსჯელობაც დღევანდელ ცხოვრების ვითარებაზე, ომსა და „რეულობაზე“. ვიდრე მსჯელობას დაიწყებს ჩემი თოთია, ჯერ ხუთივე თითს ულკაშებზე აისვამს, პირაღმა, რომ თავის სახეს მრისხანება მიანიჭოს და „ულვაშნიც სამავნეოდ“ დაუდგნენ, - „სამავნეოდ“, ანუ სამამაცოდ - და მერე განაგრძნობს:

„ძალიან საკვირველია - დიდის ღმერთის მადლმა, საიდ რას გამაჩნდა, ერთიან ეგ რაღაც იაპონიაია, სად იყვ აქამდინ, რო მაგის არც ავ გაიგონებოდ, არც კაი? აბაბაბაი, საკვირველ საქმეს შვრების, ვოჟებო! მე რუსის მამრევ, ნიაღე, არავინ მეგონ.

- სხვას ვის ეგონა ჩემო თოთიავე, მაგრამ ეხლა რო გავიგონე, კი მგონია
- პოტატურიც აიღესავ იქავ?
- აიღეს და ჩადგნენ კიდევ შიგ. - აულეევ!.. ცოტან სამ კი არიან ისენი?!. ნასწაულობით, მახერხებით თუ კვლავ სჭარბობს?

- ღრუბლით ომობს, თოთიავ, ღრუბლით, - ვუპასუხებ მე, რადგან ვიცი, რომ ეს ხმა გავრცელებულია ხალხში და არ მინდა შეურაცხვეო მისი წარმოდგენა, მისი რწმენა.
- ამბობენ, დიადა: მოალის შავ ღურბელი, კუპრივით შავი; გაიძაბების, გაიძაბების, გაიძაბების, ხალხ არ ჩინს; ჩამაიწყებს, ჩამაიწყებს ტყვია მადენას ხორხომსასავითავ, ილუპების, ილევის რუსის ჯარი... ყველაივ კი ვადით ას: ვაჟკაცობაი, სიმდიდრეი; გუავ ყავლი - ერთივ მარჩების, მეორეივ. რუსს ყავლ გაუვიდ სადამ. იაპონიაჩი ერთს ერეკლეთასაც, ბაგრატიონს ამბობენ გადასულს, იმან გაუჭირ უფრო რუსს საქმეო. იმათაც კვლოვ თულა შამაუთვლავ ჩვენის ხელმწიფისად, ქართველს ნუ მამებავ. შენის რუსებიდ მეედავ; ან მაგათ რაზე მალუპვიებავ, მე და შენ გავიდეთ მარტმარტოდ, ჩვენ ვიომათეევ... უდიერობაი, უსამართლობაი მის დღეშიაც არ შაშჩების კაცს; დააღონ, შააწუხ ხალხი, აღარას გასაძლისი; ყველას ფას დაედვ, ხარჯ მამმატ.. აქამდი ვაძლევდით სალდათს, ეხლა აღარ მივცემთ: რაად ჰხოცს? სად ჰლუპავს? უნდო დააკვეთას მკვდარს მამა-პაპის საფლავ-სამარეი?!. თავის წყალ-ადგილი?.. იქ რა უნდ იაპონიაჩი ჩვენ შვილებს, აქ დღეს თუ ხვალ ლევი, ქისტი, ჩაჩანი მზირას არიან ჩვენს ასაკლებად. მეომარ უფრო აქ გვიჭირს. არ გვაქონებიებს იარაღს. რაით შუაქციოთ მტერს ხელი? დიაცებ დაგვხადა: მანდილების მეტ სხვა არა გვაკლავ. თითო სულიდა გვჩრავ პირში, ესეც საწყლობისად, ბეჩაობისად... ძველი ნათქვამი ას: როსტომმ თქვა, ერთი არა სჯობს ამ ჩემსა მოგონებასო, ერთხელ სჯობია სიკვდილი მუდამ ჟამს დაღონებასო“. ნეტარ ის მართალ იქნებისა, გამაგონებენ: იაპონაივ გუდან-ხახმატს, ლაშარ-ღელეს, ხარ-ცხვრით აპირობს მასვლასა სალოცავადაო. ჩვენ მისამხარო თუ კვლავ ას?!. ნეტარ ჩვენ რუსის ხელჩი დავრჩებითა თუ იაპონიასა?

აი, რასა ფიქრობს უბირი ხევსური? იქნება ამას უსწავლელობით, უმეცრებით მოსდიოდეს? იქნება, ხევსურიც სცდება, ტყუის. ვინ არის მამ მართალი?

ვინ არის მართალი? - მხოლოდ ძალა და ძალა, რომელიც აღმართსა ჰხნავს; - ამოღებული ხმალი, რომელიც დრტვინვაზე, უკმაყოფილებაზე, თავს უპობს, რად დაგებადა წინააღმდეგობის ფიქრიო. ხიშტი, რომელიც უამისოდაც სისხლცრემლიან ადამიანის გულსა ჰგმირავს, - რადა ხარ უკმაყოფილო; - რადა სტირი, რადა სჩივიო? - ბორკილი, დიდი მძიმე ბორკილი, რომელიც უნდა დაედვას ადამიანის ბაგეს, მის ენას, რათა არ გამოაცხადოს თავისი უკმაყოფილება, არა სთქვას ის, რაც უჭირს, რაცა სტიკივა, არამედ იყოს ჩუმად, მორძალეებით, მწიწებით, მუნჯად, ცოცხალმკვდრად - ჩუუუ! სსსუუუ! სსუუ გრძელი და პრტყელი;

ძალამ სთქვა: ჩემი კანონი

ხიშტის წვერზედა სწერია.

ვინც მე არ მაქებ-მადიდებს,

მე ვარ იმათი მტერია

ურჩი ვერ დამემალება.

როგორც მიმინოს მწყერია.

ჩემს უარყოფელს ვატყავებ,
პურს ვაჭმევ, ვინცა მჯერია.
ჩემი ნათქვამი გჯეროდეთ,
უნდა დამიკრათ კვერია.
არა და ყველას ზურგზედა
აგედინებათ მტვერია.
მანამ ძალა ვარ, ამას ვიქმ
და, თუ მომწყდება წელია,
ან თუ სხვა ძალა დამძალავს,
ყელს ჩამედება წნელია.
ალარც მე მინდა სიცოცხლე, -
წუთისოფელი ბნელია.